

Ontwikkelingslijnen 0-4 jaar - versie februari 2019

Naam kind

Motoriek

Grote motoriek

Grote motoriek - 0-0,5 jaar (0-6 mnd)

Draait met hoofd in buikligging

Beweegt hoofd mee om te volgen

Kijkt met opgeheven hoofd

Rolt van rug naar buik

Grote motoriek - 0,5-1 jaar (6-12 mnd)

Kan zitten met rechte rug met/zonder steun

Rolt van rug naar buik en weer terug

Kruipt of schuift zittend door de ruimte

Trekt zich op tot staan

Grote motoriek - 1-1,5 jaar (12-18 mnd)

Loopt met vasthouden

Staat korte tijd los

Loopt een paar stappen los

Grote motoriek - 1,5-2 jaar (18-24 mnd)

Loopt stabiel

Loopt achteruit

Kruipt ergens op

Gooit/rolt een bal in een richting

Grote motoriek - 2-2,5 jaar (24-30 mnd)

SPRINGEN: Springt met twee voeten tegelijk op van de vloer

GOOIEN EN VANGEN: Rolt een bal met 1 hand

BALANCEREN : Staat op de tenen, gesteund of kortdurend zonder steun, bijvoorbeeld om iets hoog uit de kast te pakken

RENNEN: Rent met het lichaam licht naar voren gebogen. Mogen nog dribbelpasjes zijn

Grote motoriek - 2,5-3 jaar (30-36 mnd)

KLIMMEN EN KLAUTEREN: Loopt een trap op en af, mag nog met twee voeten op één trede

GOOIEN EN VANGEN: Kan een kleine bal bovenhands met één hand in een bepaalde richting gooien

Ontwikkelingslijnen 0-4 jaar - versie februari 2019

Naam kind

BALANCEREN: Kan op zijn tenen lopen

RENNEN: Maakt bochten links- en rechtsom tijdens het rennen

Grote motoriek - 3-3,5 jaar (36-42 mnd)

SPRINGEN: Maakt twee sprongen voorwaarts op één of beide voeten

KLIMMEN EN KLAUTEREN: Loopt een trap afwisselend met rechter- en linkervoet op en af, met steun aan leuning of hand(en) van pedagogisch medewerker

BALANCEREN: Kan even op één been staan

RENNEN: Vermindert vaart of versnelt tijdens het rennen

Grote motoriek - 3,5-4 jaar (42-48 mnd)

SPRINGEN: Maakt meerdere sprongen achter elkaar voorwaarts en op de plek met twee voeten tegelijk

KLIMMEN EN KLAUTEREN: Loopt een trap afwisselend met rechter- en linkervoet op en af zonder steun

BALANCEREN: Loopt over een bank

RENNEN: Verandert tijdens snel rennen van richting

Grote motoriek - 1a

SPRINGEN: Landt op zijn voeten en kan meteen weer verder gaan.

GOOIEN EN VANGEN: Vangt een grote, zachte bal.

BALANCEREN: Loopt over de bank waarbij hij over een hindernis van 10 cm hoog kan stappen.

Kleine Motoriek

Kleine motoriek - 0-0,5 jaar (0-6 mnd)

Laat een voorwerp los als een ander voorwerp wordt aangeboden

Begint te grijpen en houdt vast tussen vingers en handpalm

Speelt met vingers

Slaat met handen op tafel voor zich

Kijkt en grijpt naar eigen handjes en voetjes

Kleine motoriek - 0,5-1 jaar (6-12 mnd)

Stopt vingers in gaten

Houdt twee voorwerpen tegelijk vast

Pakt voorwerp van de ene naar de andere hand over

Wijst met wijsvinger

Ontwikkelingslijnen 0-4 jaar - versie februari 2019

Naam kind

Plaatst duim tegen de vingers, bijv. een brillette maken.(opponeren) Oefent daardoor om het potlood vast te houden met een driepuntsgreep.
Rijgt grote kralen aan een koord

Sensomotoriek

Sensomotoriek - 0-0,5 jaar (0-6 mnd)

ALGEMEEN: Merkt zintuigelijke stimulatie op (aanraking, vibratie, smaken, muziek, licht)

HOREN: Reageert (met lachen) op rare lipgeluiden als smakken of proesten (vanaf 1 mnd)

ZIEN: Kijkt gericht naar een gezicht of voorwerp dat binnen zijn blikveld is

VOELEN: Laat zich kalmeren door lichamelijk contact

Zuigt en slikt reflexmatig

Sensomotoriek - 0,5-1 jaar (6-12 mnd)

HOREN: Herhaalt geluiden die hij zelf maakt

ZIEN: Opent zijn mond als voedsel wordt aangeboden

ZIEN: Merkt personen op die door bewegen (zwaaien) aandacht proberen te trekken

ZIEN: Volgt een bewegend voorwerp/persoon met de ogen en kijkt het voorwerp/persoon na in de richting waarin het verdwijnt

PROEVEN: Reageert op verschillen in smaken (zoet, zuur, zout en bitter)

VOELEN: Reageert op verschillen in temperatuur (in de mond op de huid)

VOELEN: Reageert op verschillen in textuur (glad, hard, ruw, zacht)

Sensomotoriek - 1-1,5 jaar (12-18 mnd)

HOREN: Herkent signalen in de vorm van woorden als nee, eten

HOREN: Imitiert geluiden die een ander met materiaal maakt (belletjes rinkelen, schudden)

ZIEN: Toont interesse in grote, gekleurde plaatjes in een plaatjesboek door te bladeren, wijzen of het boek te betasten

REUK: Reageert op verschillende geuren

PROEVEN: Reageert op verschillen in structuur in eten (taai, zacht, hard)

VOELEN: Onderscheidt tastprikkelers die van elkaar verschillen (warm en koud, hard en zacht)

VOELEN: Manipuleert sensopathische materialen (scheerschuim, rijst, zand, water)

Sensomotoriek - 1,5-2 jaar (18-24 mnd)

HOREN: Associeert geluiden met een afbeelding/voorwerp (boe hoort bij een koe)

HOREN: Associeert liedjes met een bepaalde activiteit (melk drinken)

ZIEN: Wijst het juiste voorwerp op afstand aan (stoel, fiets, auto)

ZIEN: Wijst op een plaatje herkenbare figuren aan (hond, poes, paard)

Ontwikkelingslijnen 0-4 jaar - versie februari 2019

Naam kind

Taal

Ontluikende en beginnende geletterdheid

Ontluikende geletterdheid - 2-2,5 jaar (24-30 mnd)

BOEKORIËNTATIE: Herkent een boek en weet dat er een verhaal in staat

BOEKORIËNTATIE: Slaat de bladzijden van een boek één voor één om

VERHAALBEGRIP: Bekijkt prenten in boekjes samen met de PM'er

VISUELE WAARNEMING: Maakt inlegpuzzels (met knopjes)

Ontluikende geletterdheid - 2,5-3 jaar (30-36 mnd)

VERHAALBEGRIP: Wijst genoemde woorden aan op plaatjes in een boek

VERHAALBEGRIP: Luistert geboeid naar een voorleesverhaal in een één op één situatie

TAALBEWUSTZIJN: Zingt of praat mee bij het zingen van liedjes en het opzeggen van rijmpjes

VISUELE WAARNEMING: Maakt puzzels met grote stukken (zonder knopjes)

Ontluikende geletterdheid - 3-3,5 jaar (36-42 mnd)

VERHAALBEGRIP: Luistert geboeid naar een voorleesverhaal in een groepje

TAALFUNCTIES: Gebruikt de begrippen: 'verhaal' / 'boek lezen'

TAALBEWUSTZIJN: Zingt liedjes of zegt versjes op waarbij de woorden herkenbaar zijn

VISUELE WAARNEMING: Maakt kleine puzzels met concrete voorstelling

Ontluikende geletterdheid - 3,5-4 jaar (42-48 mnd)

VERHAALBEGRIP: Vertelt een verhaal na aan de hand van de plaatjes in een boek

TAALFUNCTIES: Ervaart dat dingen die je zegt, opgeschreven kunnen worden

TAALBEWUSTZIJN: Benoemt symbolen (bijv. picto van wc, kaartje in de kast waar bepaalde spullen moeten opgeruimd worden)

VISUELE WAARNEMING: Maakt grotere puzzels met concrete voorstelling

Beginnende geletterdheid - 1a

BOEKORIËNTATIE: Weet dat de boekomslag iets laat zien van het verhaal.

VERHAALBEGRIP: Vertelt een kort voorgelezen verhaal na met behulp van plaatjes en eenvoudige waarnemingsvragen.

TAALBEWUSTZIJN: Onderscheidt woorden in zinnen.

TAALBEWUSTZIJN: Herkent een klank in reeks losse klanken.

TAALBEWUSTZIJN: Verdeelt woorden in lettergrepen, zoals kin-der-wa-gen.

Interactief taalgebruik

Interactief taalgebruik - 0-0,5 jaar (0-6 mnd)

Ontwikkelingslijnen 0-4 jaar - versie februari 2019

Naam kind

Interactief taalgebruik - 2,5-3 jaar (30-36 mnd)

Benoemt de namen van enkele groepsgenoten

Begrijpt dubbele, bij elkaar horende, opdrachten (bijvoorbeeld 'pak je jas en trek hem aan')

Gebruikt de ontkenning "niet"

Interactief taalgebruik - 3-3,5 jaar (36-42 mnd)

Begrijpt steeds meer begrippen en gebruikt deze in eigen taalgebruik (taal wordt gedifferentieerder; bijv. een rode auto)

Geeft antwoord op een vraag als die direct aan hem gesteld wordt

Maakt driewoord-zinnen

Interactief taalgebruik - 3,5-4 jaar (42-48 mnd)

Kent het verschil tussen de persoonlijk voornaamwoorden: ik, jij, hij/zij en gebruikt ze

Vertelt wat hij die dag heeft gedaan ('Ik heeft buitenspeelt' of 'Kijk eens wat ik heb gemaakt')

Voert een gesprekje met een ander kind ("Heb jij ook een jas? "Welke jas is dat?")

Maakt vierwoord-zinnen

Stelt 'wie-', 'wat-', 'waar-' en 'waarom-' vragen om ergens meer over te weten te komen

Interactief taalgebruik - 1a

Houdt zich aan gespreksregels, zoals afwachten, uit laten spreken, stil zijn, de ander aankijken en blijft bij het onderwerp van het gesprek.

Ontwikkelingslijnen 0-4 jaar - versie februari 2019

Naam kind

Rekenen

Tellen en getalbegrip

Tellen en getalbegrip - 2-2,5 jaar (24-30 mnd)

Zegt samen met de pedagogisch medewerker en andere kinderen de telrij tot en met 3 op, bijv. in de context van een telliedje

Benoemt de begrippen 'meer' en 'minder' op basaal niveau (ik wil meer koekjes)

Tellen en getalbegrip - 2,5-3 jaar (30-36 mnd)

Kan zeggen hoe oud hij is

Opzeggen van stukjes van de telrij

Tellen en getalbegrip - 3-3,5 jaar (36-42 mnd)

Telt a-synchroon tot 5

Telt hardop (akoestisch tellen) tot 10

Weet binnen een context wat bedoeld wordt met begrippen als 'niets-alles' (allemaal), 'veel-weinig', 'meer-minder', 'evenveel', 'samen'

Kan met de vingers aangeven hoe oud hij is

Weet binnen een context wat bedoeld wordt met bij elkaar doen, erbij doen, eraf halen en dit vertalen naar een handeling

Tellen en getalbegrip - 3,5-4 jaar (42-48 mnd)

Vergelijkt kleine hoeveelheden op het eerste gezicht op 'meer', 'minder', 'meeste', 'minste', 'evenveel',

Herkent groepjes van twee en drie zonder te tellen

Kan voorwerpen eerlijk verdelen over verschillende kinderen/bakjes of in groepjes

Leggen van één-één- relatie door voorwerpen aan elkaar te koppelen (bijv. bij elk kopje hoort een schotel)

Tellen en getalbegrip - 1a

Zegt de telrij tot 10 op

Telt voorwerpen tot en met 5; synchroon.

Praat over getallen en hoeveelheden in betekenisvolle situaties

Meten

Meten - 2-2,5 jaar (24-30 mnd)

Stapelt blokjes en maakt deze hoger of lager

Legt rijen blokjes en maakt deze langer of korter

Maakt kennis met begrippen als kopen en betalen

Ontwikkelingslijnen 0-4 jaar - versie februari 2019

Naam kind

Meten - 2,5-3 jaar (30-36 mnd)

Oriënteert zich op eenvoudige rekenbegrippen ('groot-klein', 'warm-koud')

Vergelijkt op het eerste gezicht twee lengtes met een groot verschil

Speelt met vormen en water/zand: vormen vullen, overgieten, vol maken, leeg maken

Meten - 3-3,5 jaar (36-42 mnd)

Wijst het juiste voorwerp aan bij begrippen als 'groot-klein', 'lang-kort', 'hoog-laag', 'dik-dun'

Herkent situaties waarin vergelijken op inhoud voorkomt: wie heeft meer limonade?

Ervaart verschil tussen lichte en zware voorwerpen

Speelt situaties na waarin kopen en betalen voorkomt (zoals winkeltje spelen)

Verkent de indeling en het verloop van de dag en de namen die we voor de verschillende momenten gebruiken: ochtend, middag, avond, nacht

Meten - 3,5-4 jaar (42-48 mnd)

Wijst binnen een context aan wat bedoeld wordt met 'groot-groter-grootst', 'klein-kleiner-kleinst', 'lang-langer-langst', 'kort-korter-kortst', 'hoog-hoger-hoogst', 'dik-dikker-dikst', 'dun-dunner-dunst'

Kan een paar voorwerpen op basis van één eigenschap (vorm, kleur) of functie sorteren

Vergelijkt op lengte en oppervlakte: wie/wat is groter of langer, welke schoen is kleiner; Vergelijkt op inhoud: waar zit het meeste in?

Begrijpt in betekenisvolle context begrippen als kopen, betalen, geld, duur

Begrijpt de begrippen, zoals 'even', 'snel', 'nu', 'straks', 'vroeg', 'laat', 'vol', 'leeg', 'in', 'uit', 'veel', 'weinig'

Meten - 1a

Gebruikt actief de begrippen die horen bij lengte/oppervlakte (lang-kort, hoog-laag, dik-dun, groot-klein), omtrek ((er)omheen), oppervlakte (groot-klein)

Gebruikt actief de begrippen die horen bij inhoud (vol-leeg, veel-weinig)

Gebruikt actief de begrippen die horen bij gewicht (licht-zwaar)

Gebruikt actief de begrippen die horen bij tijd (gisteren, vandaag, morgen, nu) en het dagritme (ochtend, middag, avond, nacht)

Meetkunde

Meetkunde - 2-2,5 jaar (24-30 mnd)

Bouwt een toren van blokken

Kijkt naar zichzelf in de spiegel

Meetkunde - 2,5-3 jaar (30-36 mnd)

Ontwikkelingslijnen 0-4 jaar - versie februari 2019

Naam kind

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Welbevinden en betrokkenheid (0-4 jaar)

Welbevinden en betrokkenheid - 0-0,5 jaar (0-6 mnd)

Reageert op lichamelijk contact; laat zich koesteren, troosten

Uit lust en onlustgevoelens, door te huilen, lachen, trappelen, kraaien

Toont zich rustig voldaan na voeden

Welbevinden en betrokkenheid - 0,5-1 jaar (6-12 mnd)

Toont emoties als angst, plezier en boosheid door middel van zijn gelaatsuitdrukkingen

Zoekt naar prettige prikkels, vermijdt onprettige prikkels

Is actief bezig in een vertrouwde omgeving als een vertrouwd persoon aanwezig is

Welbevinden en betrokkenheid - 1-1,5 jaar (12-18 mnd)

Gaat op zoek naar een voorwerp/persoon die zojuist uit zijn gezichtsveld is gehaald

Reageert op zijn eigen spiegelbeeld

Geeft een consequente reactie op iets dat hij wel/niet wil (bepaald speelgoed altijd wegduwen)

Reageert op emoties van vertrouwde persoon, neemt deze over

Welbevinden en betrokkenheid - 1,5-2 jaar (18-24 mnd)

Raakt in een bekende situatie niet ongerust als vertrouwde persoon niet zichtbaar is

Doet meerdere pogingen om zijn zin te krijgen/aan zijn behoeften te voldoen

Toont emoties zoals trots, jaloezie: straalt bij een compliment; vindt het moeilijk als de vertrouwde persoon aandacht aan iemand anders besteedt

Welbevinden en betrokkenheid - 2-2,5 jaar (24-30 mnd)

Kan blijven spelen terwijl de vertrouwde persoon weg voor langere tijd weg is.

Laat zien dat hij blij is wanneer hij iets kan

Welbevinden en betrokkenheid - 2,5-3 jaar (30-36 mnd)

Beleeft plezier in het ontdekken van nieuwe dingen

Kan door verbale geruststelling worden gekalmeerd

Ontwikkelingslijnen 0-4 jaar - versie februari 2019

Naam kind

Welbevinden en betrokkenheid - 3-3,5 jaar (36-42 mnd)

Toont angst en/of teruggetrokken gedrag in vreemde situaties

Kan zich zonder een knuffel (als vervanger voor de vertrouwde persoon) iets buiten de bekende omgeving begeven

Kan genieten van complimenten en is verdrietig bij kritiek.

Welbevinden en betrokkenheid - 3,5-4 jaar (42-48 mnd)

Is nieuwsgierig naar de directe omgeving

Komt ontspannen over

Laat heel korte intense momenten van betrokkenheid zien (ongeveer 5 minuten)

Durft te experimenteren/ probeert nieuwe dingen uit om grenzen te ontdekken

Taakgerichtheid en zelfstandigheid (0-4 jaar)

Taakgerichtheid en zelfstandigheid - 0-0,5 jaar (0-6 mnd)

Geeft zijn voorkeur voor bepaalde prikkels aan (wil aan bepaalde dingen ruiken of ze aantikken, produceert bepaalde geluiden)

Ontdekt dat hij met zijn lichaam dingen in gang kan zetten (geluiden maken, bewegingen)

Taakgerichtheid en zelfstandigheid - 0,5-1 jaar (6-12 mnd)

Kan zelf voorwerpen pakken en vasthouden

Pakt zelf stukjes brood om te eten

Taakgerichtheid en zelfstandigheid - 1-1,5 jaar (12-18 mnd)

Werkt mee door verschillende lichaamsdelen actief te gebruiken (doet wat hij kan om mee te helpen)

Trekt zelf een makkelijk kledingstuk uit (sok, muts)

Vult zijn lepel en eet van de lepel (knoeien mag)

Prikt stukjes brood aan een vork

Houdt zelf fles of beker vast

Taakgerichtheid en zelfstandigheid - 1,5-2 jaar (18-24 mnd)

Begint op verzoek een kledingstuk aan of uit te trekken, waarna een ander verder helpt

Ontwikkelingslijnen 0-4 jaar - versie februari 2019

Naam kind

Trekt samen met anderen een grote rits omhoog of los

Eet zelf met een lepel (beheerste greep)

Drinkt zelf uit een beker, waarbij beide handen goed gebruikt worden

Taakgerichtheid en zelfstandigheid - 2-2,5 jaar (24-30 mnd)

Helpt de vertrouwde persoon met dagelijkse karweitjes.

Wil graag dingen samen doen.

Vindt zijn eigen jas op de kapstok

Taakgerichtheid en zelfstandigheid - 2,5-3 jaar (30-36 mnd)

Kan een bekende opdracht die duidelijk is zelfstandig uitvoeren, bijvoorbeeld bakjes fruit uitdelen

Wil zelfstandig dingen doen die hij zelf denkt te kunnen

Taakgerichtheid en zelfstandigheid - 3-3,5 jaar (36-42 mnd)

Doet taakjes of helpt om waardering van de vertrouwde persoon te krijgen.

Accepteert variatie op een opdracht

Trekt na beginnetje van een volwassene zelf een grote rits omhoog

Trekt zelf een makkelijk zittend kledingstuk aan en uit (mag binnenstebuiten)

Taakgerichtheid en zelfstandigheid - 3,5-4 jaar (42-48 mnd)

Kan zich grotendeels zelf aankleden en gaat (eventueel onder begeleiding) naar de wc

Zet door, blijft het een tijdje proberen als iets niet direct lukt, bijvoorbeeld bij een moeilijke puzzel

Werkt rustig door voor een kortdurende periode

Helpt actief mee met het opruimen van de gebruikte materialen, zet de spullen terug als hij klaar is met een taak en helpt andere kinderen daarbij

Ruimte nemen (0-4 jaar)

Ruimte nemen - 0-0,5 jaar (0-6 mnd)

Geef door middel van huilen onlustgevoelens aan zoals: honger, slaap en overprikkeling

Ontdekt handjes en voeties om mee te spelen. Ontdekt dat de diverse lichaamsdelen bij elkaar horen.

Ontwikkelingslijnen 0-4 jaar - versie februari 2019

Naam kind

Ruimte nemen - 0,5-1 jaar (6-12 mnd)

Duidt aan dat hij een object wil hebben (kijken, reiken)

Experimenteert met zijn omgeving, maar dan met zijn eigen lichaam. Doet dit om het effect. Bijv. geluidjes maken.

Toont interesse voor de bewegingen die hij in de spiegel ziet

Geeft aan dat hij drinken of eten wil

Is actief bezig in een vertrouwde omgeving als een vertrouwd persoon nabij is

Ruimte nemen - 1-1,5 jaar (12-18 mnd)

Legt beslag op gewenste voorwerpen

Geeft een consequente reactie op iets dat hij wel/niet wil (bepaald speelgoed altijd wegduwen)

Herkent zichzelf in de spiegel

Herhaalt handelingen die reactie opleveren

Ruimte nemen - 1,5-2 jaar (18-24 mnd)

Gaat door met zijn activiteit wanneer een vertrouwd persoon uit zijn omgeving gaat

Schudt nee om zijn wil uit te drukken

Doet meerdere pogingen om zijn zin te krijgen/aan zijn behoeften te voldoen

Protesteert wanneer hij niet krijgt wat hij wil

Ruimte nemen - 2-2,5 jaar (24-30 mnd)

Spreekt zichzelf aan met 'ik'.

Kan onverzettelijk 'nee' zeggen op een verzoek en afwijzend gedrag laten zien

Wil direct aandacht voor zijn eigen 'verhaal' of beleving.

Bekijkt geïnteresseerd het eigen spiegelbeeld; trekt gekke bekken.

Ruimte nemen - 2,5-3 jaar (30-36 mnd)

Probeert zelf problemen op te lossen tijdens het spelen/werken, bijvoorbeeld pop aankleden

Ontwikkelingslijnen 0-4 jaar - versie februari 2019

Naam kind

Weet wat hij leuk vindt en kan dit vertellen, bijvoorbeeld 'ik houd van spelen met de auto's'
 Leert ervaren wat hij al kan en wat hij nog niet kan, is bijvoorbeeld trots als hij een puzzel heeft gemaakt, maar merkt dat hij nog niet zonder zijwieltjes kan fietsen
 Gaat in tegen een verzoek van een ander en toont zijn eigen wil, bijvoorbeeld zeggen dat hij de boterham niet opeet omdat hij geen pindakaas lust

Ruimte nemen - 3-3,5 jaar (36-42 mnd)

Verzint ter plekke zelf regels, om daarmee situaties naar zijn hand te zetten.
 Legt schuld buiten zichzelf; 'een ander heeft het gedaan'.
 Kan behoeftes tijdelijk uitstellen

Ruimte nemen - 3,5-4 jaar (42-48 mnd)

Vraagt soms om hulp als iets hem alleen niet lukt (aan – en uitkleden)
 Speelt samen met een ander kind of in een klein groepje
 Kiest zelf, zonder hulp, bijvoorbeeld waarmee hij wil spelen of wat hij wil eten of drinken
 Maakt aan een ander kind duidelijk wat hij wel/ niet wil
 Toont non-verbaal eigen gevoelens

Ruimte geven (0-4 jaar)

Ruimte geven - 0-0,5 jaar (0-6 mnd)

Richt kort zijn aandacht op de persoon die tegen hem praat in een prikkelarme omgeving
 Trekt actief de aandacht van een vertrouwd persoon in zijn blikveld met gericht kijken, (hard) geluid maken, bewegen, en/of aanraken

Ruimte geven - 0,5-1 jaar (6-12 mnd)

Toont de vertrouwde persoon begroetingsreacties door actief lichamelijk contact, bijv. strelen, aanraken.
 Reageert op bekende en onbekende personen/situaties
 Reageert op zijn eigen naam
 Probeert aan de vertrouwde persoon iets mee te delen, zonder dat dat verstaanbaar hoeft te zijn.

Ruimte geven - 1-1,5 jaar (12-18 mnd)

Trekt actief de aandacht van een vertrouwd persoon buiten zijn blikveld met gericht kijken, geluid maken, bewegen en/of aanraken

Ontwikkelingslijnen 0-4 jaar - versie februari 2019

Naam kind

Neemt het initiatief tot spel of speelse interactie met de vertrouwde persoon.

Probeert contact te leggen door een voorwerp waaraan hij gehecht is aan een ander geven.

Imiteert begroetings- en afscheidsrituelen (terugzwaaien)

Ruimte geven - 1,5-2 jaar (18-24 mnd)

Voert op verzoek begroetings- en afscheidsrituelen uit (zwaaien, handgeven)

Geniet zichtbaar van gezamenlijke activiteiten, bijv. voorgelezen worden, samen zingen, een spel doen

Luistert als een vertrouwd persoon zegt dat iets niet mag

Maakt duidelijk dat hij hulp nodig heeft

Ruimte geven - 2-2,5 jaar (24-30 mnd)

Kijkt met interesse naar het spel

Kan 'doen alsof', bijvoorbeeld eten van een bordje waar niets op ligt

Is graag in nabijheid van groepsgenoten, maar bezig met een eigen spel/activiteit

Speelt onder begeleiding samen met een ander kind een eenvoudig spelletje, bijvoorbeeld de bal naar elkaar toerollen, blokjes stapelen

Troost of helpt als hij een ander ziet huilen

Ruimte geven - 2,5-3 jaar (30-36 mnd)

Probeert met andere kinderen te spelen

Speelt door eenvoudige 'doe-alsof-spelletjes' de werkelijkheid na

Voelt zich vrij in contact met de pedagogisch medewerker

Ruimte geven - 3-3,5 jaar (36-42 mnd)

Kinderen praten met elkaar, delen ook materiaal, maar ze werken nog niet aan een gezamenlijke activiteit.

Houdt zich aan de regels, ook als toezicht afwezig is.

Kan op aanwijzing van de vertrouwde persoon iets met een ander delen of uitlenen zonder direct iets terug te krijgen.

Ziet verschillen tussen de ander en zichzelf, in gevoelens en wensen

Toont belangstelling en sympathie voor andere kinderen

Ruimte geven - 3,5-4 jaar (42-48 mnd)

Neemt een afwachtende houding aan bij het samenspel

